

NYÁRI MULATSÁGOK A RÉGI VÁSÁRHELYEN - Isten ujjai között -

incunabulával (incunabulum = bölcső, az incunabula kifejezést azokra a könyvekre használják, amelyeket 1501 előtt nyomtattak mozgatható fém betűkkel. – szerk.) kezdve elsősorban nyomtatott kiadványokat kerestem. A Hungarica alatt értendő minden nyomtatott kiadvány, ami a történelmi Magyarországgal foglalkozik, függetlenül attól, hogy hol, mikor vagy milyen nyelven adtak ki, de főként a humán és szociológia tárgykörrel foglalkozik. Az évek folyamán 73 egyetemi, kutató, városi könyvtár és levéltár Hungarica-anyagát vizsgáltam meg.

Milyen eredményt hoztak a kutatásaid?

Az Egyesült Államokban feltárt Hungarica-anyag felbecsülhetetlen. A Corvináktól kezdve szinte minden jelentős kiadvány megtalálható, amiket a könyvtárak az 1890-es évektől kezdődően vásároltak meg. A beszerzés 1950-es években fellendült, mert az európai könyvtárak fölös példányaikat országuk újjáépítése érdekében a nemzetközi könyvpiacra eladták, hiszen a dollár erős volt. A Közép- és Kelet-Európával foglalkozó tanszékek ugyanakkor meg is követelték a helyi könyvtártól a magyar témával foglalkozó anyagok beszerzését is.

Mit szólt a szakma a kutatásaidhoz? Úgy tudom, hogy külföldön is felfigyeltek rá. Hol olvashatók a kutatási eredményeid?

A kutatások eredményéről helyi konferenciákon angolul vagy otthoni meghívásra magyarul számoltam be, és rendszeresen adtam ki mindkét nyelven. 1985-ben például Budapesten a Széchényi Könyvtárban megrendezett Magyar Könyvtárosok Második Nemzetközi Találkozóján a külföldről meghívott résztvevők közül az első előadónak engem kért fel.

Ha jól tudom, Amerikában több neves óhazai személlyel ismerkedtél meg.

Rendszeresen részt vettem magyar témával foglalkozó előadásokon. Így 1966-ban egy nemzetközi konferenciát rendeztek az „Új gazdasági mechanizmus” tárgyában. A hazaiak közül előadott Ránki György (1930–1988) történész, egyetemi tanár. Őt 1981-ben egyetemünk meghívta állandó tanárnak. Vele haláláig kapcsolatban voltam. 1970 tavaszán egy szerény megjelenésű magyar nyelvész jött be az órára, aki Lőrincze Lajosként (1915–1993) mutatkozott be. Néhány hónappal később Lajos bácsi meghívott az Első Magyar Anyanyelvi Konferenciára, és felkért egy előadás megtartására Debrecenben. Azt követően, minden bizonnyal az ő fejbólintására, az évek folyamán egy egész sor meghívást kaptam hazai konferenciákra. Érdekességként említem meg, hogy 1971-ben Antal Imre is a városban járt egy magyar társulattal, mint egyfajta „konferáns” szerepelt. Jól volt találkozni vele ismét annyi év után.

Említenél néhány Észak-Amerikában élő vásárhelyit, akivel kapcsolatban állsz.

Az Egyesült Államokban és Kanadában mintegy 25 vásárhelyi telepedett le, mindegyik diplomás és nagyon sikeres. Velük elsősorban Ella nőverem tartotta a kapcsolatot és két alkalommal gyűjtött adományt a Bethlen Gimnázium egykori diákjai között, az iskola épületének fenntartására. Sajnálatos módon „elhulltanak legjobbjaink a hosszú harc alatt”. Napjainkban Franki Erzsébet orvossal, Steidl Margit volt egyetemi tanárral, és fivérével, a zongoraművész Miklóssal, valamint Lázár Lajos közgazdászsal tartom időnként a kapcsolatot.

Mikor jártál utoljára Vásárhelyen?

Szinte minden évben hazamentem, amikor tehettem. Legutóbb 2010-ben voltam otthon, amikor a Bethlen Gimnáziumban az általam szervezett ünnepélyes Balogh Imsi-emléktábla avatást levezettem.

Ha jól tudom, lelkipásztori munkádat sohasem adtad fel.

Az első években kizárólag magyar nyelven prédikáltam, de amint az angol készségem gyarapodott, kétnyelvű magyar egyházaknál is szolgáltam. Mindent beszámítva 1957 és 1996 között 31 magyar vagy kétnyelvű egyháza hívta meg. Sajnos ezek jelentős része ma már bezárt. Ugyanakkor 1964 után egyre több amerikai protestáns gyülekezet keresett fel, és az évek folyamán 62 angol nyelvű egyház hívott meg beszélő vagy helyettesítő lelkésznek.

A 30-as évek végén gyönyörű nyári napokon a vásárhelyiek, fiatalok, pihenni vágyó polgárok egyaránt szívesen mentek ki az „Élő-Tiszára”.

Nem volt ott „vendéglátó egység”, víkendház, de még egy vityilló sem, csak a ragyogó élő víz, a sárga fővény, s az ártéri erdő hűvöse – ágai között pásztázó fénysugaraival.

Biciklivel, lovas kocsival, fiákerrel, gyalog, ki mivel tudott, azzal haladt a csalogató víz felé. Én testvéreimmel nem egyszer gyalog indultam neki Újvárosról: a malomnál át a vasút alatt a Tóaljra, majd az Oldalkocsártól az árvízi fal mellett a hosszú Zrínyi utcán a töltésig. Innen mindig akadt lovas kocsis, aki szívesen fölvelt bennünket a bakjára meg a saroglyába. Ha nem így történt, tovább gyalogoltunk. Két oldalt az út szélén mezei virágok tömege: színei odavonzottak. Füzérek kerültek a nyakunkba, karunkra. Papsajtocskát rágtunk, „olajbogyót”, melynek fanyar-édeskés íze – különösen, ha megpuhult – szétomlott a szánkban.

A hangyabolyoknál megálltunk. Néztük a szorgoskodó, bábokat cipelő kis bogarakat, mennyire céltudatosan egymás után biztos irányban mennek.

A pacsirta énekét elbűvölve figyeltük hanyatt fekvé a fűben. Hol lehet? Csöndre intettük egymást... S végre: egy picinyke fekete pontnál állapodott meg a szemünk. A hosszan tartó gyönyörű éneket a napfényben hunyorogva hallgattuk.

Igaza van Petőfinék: a pacsirta „emelkedik fölfelé dalán, mint fonálán a pók”. Ereszkedett – emelkedett láthatatlan fonálán, s minket is elbűvölt, átvettük a boldogságát. Énekeltek, ha ujjunkra szállt egy-egy katicabogárka. Egyet az unokatestvérem hajárolt vettem le: pici sárga, olajos foltot hagyott az ujjamon. Sajátságos szagát most is meg tudnám különböztetni egyéb illatoktól.

„Szállj el, szállj el, katica bogárka, jönnék a törökök, s fejszével-baltával mindjárt agyonvágna.”

S örültem, ha elszállt.

Az út szélén pangó vizekben ebihalakat figyeltünk. A hídlásoknál a fiúk az út alá néztek, s piócákat fogtak. Ijesztgették a lányokat.

Már a töltést is elhagytuk. Az ártéren pici békák ugráltak a kocsinyomok között, mint formás, kicsi ékszerek pattogtak előttünk. Sokszor ráugrottak meztelen lábunkra, sót: akarattal tartottuk eléjük, mert élveztük puha-hideg kis testük érintését. Mint ahogy élveztük a partra érve a fővény forró-hús homokját.

A Szeged felé húzó fehér hajók, az akkor még menetrendszerű járatok látványának különös élvezetért már érdemes volt kijönni ide.

Az apró, majd növekvő hullámok elé mentünk, s a hullámverte csapkolódás a vízben nem mindennapi élvezetet jelentett. Nagyobb gyerekek beljebb is mentek, vállalták, hogy a hajók előidézte hullámok a fejük fölé csapkodnak.

Engem ezek a hullámok egyszer elsodortak; a kemény sárga homokfővenyt már hiába kerestem. Azon kaptam magam, hogy mocsaras, süllyedő talaj van a talpam alatt, s hogy nem tudok kimenni a partra. Addig-addig vonszolódtam, hogy holmi vízi növényekbe, gyökerekbe kapaszkodva közeledtem az erdő felé. Arra még emlékszem, hogy forróság volt, dőlt rólam az izzadság, döngtek a fekete-sárga bogarak a fejem körül. Csöndesség volt, senkit sem láttam, a csalánonos át fekete pocssárral fedve... biztosan vagy elaléltam a fáradtságtól, szomjúságtól. Többre nem emlékszem.

Vajon meddig tarthatott ez az állapot, mikor vettem észre? Este eszméltem föl. Ismerős arcok vetek körül: Szabóné Judit néni, kedves elsőosztályos tanítóm, a férje, az állatorvos, édesanyám, akiért üzentek, jöjjön értem.

Bizonyára sok élvezetes délutánt vagy órát töltöttünk még az atkai Tiszán, de ennek az egynek az emléke ma is kitörölhetetlenül él bennem.

A magas túlpárt árnyaival, kúszo növényeivel, áthatolhatatlan, buja zöld árnyalataival erősen vonzott.

Később – hazalátogatva – megtudtam, hogy dr. Sterbetz ornitológus, elhivatott, aktív természetbarát egy kirándulásra hív Atka-szigetre. Lúdvárnál volt a találkozó délután.

SAMU KATALIN EMLÉKEZETE

A Magyar Kultúra Napjához kapcsolódva, a szobrászművész halálának első évfordulóján szakmai és személyes tiszteletadással idézték föl emlékét a Németh László Városi Könyvtárban, melyből Sonkoly Ágnes megható gondolataival ismerkedhetünk meg.

Samu Katalinra emlékezve, szakmai munkásságát dr. Nagy Imre igazgató úr foglalta össze Önöknek, a kortárs művész kollegákhoz fűződő kapcsolatát és barátságait, pedig Fülöp Erzsébet és édesapám, Sonkoly Tibor.

Magam pedig arra vállalkoztam, hogy a személyiségét idézzem meg.

Samu Katalin rusztikus szemlélete egyéniségéből adódott.

A vásárhelyiség megtestesítője, melyet oly sokszor emlegetünk és keresünk manapság.

Azt a fajta rácsodálkozó, lényeglátó, gyermeki őszinteséget képviselte, mely kortalanná tette egész lényét.

Tiszta kék szemei és huncut mosolya mindnyájunkban élni fog örökké, akik ismerhettük Öt.

Történetei olyan világot idéztek meg Vásárhely pezsgő művészeti életéről, melyre ma csak vágyakozva gondolhatunk.

A 60-as évek művészgenerációinak társadalmi élete magával ragadta a város lakóit is.

Gyermekkorom emlékeiben él Fejér Csaba, Szalai Ferenc, Fodor József, Csikós András, Kajári Gyula, Németh József és a fiatalabb generáció közösségi, egymás személyére igényt tartó programjaik, melyeknek sok esetben a szüleim kapcsán, igen szerencsés módon, részévé váltam.

Kati néni, mint egy jó kotlós anyó gondoskodott arról az összejöveteleiken, hogy a szűkös időkben is kerüljön valami finomság az asztalra. És amikor a nyúlparikással, a kakaspörkölttel vagy a számomra rémes emlékeket idéző kecsketejből készült madártejjel érkezett, elfelejtődött az a rosszallás is, hogy művész létére miért foglalkozik és biztosítja magának a megélhetést, a származásából adódóan természetesnek tartott, állattartással.

Végeláthatatlan szakmai viták, nótás-táncos multságok követték a falatozásokat.

Mély nyomot hagyott így életemben Samu Katalin, már egészen kis gyermekkoromban.

„VETKÖZZÉTEK LE AZ Ó EMBERT ÉS ÖLTÖZZÉTEK FEL AZ ÚJAT, A KRISZTUST”

Ef. 4:20-26

SAMU KATALIN: ANYA GYERMEKÉVEL

állított elénk, mely útról nem szabad igaz vásárhelyiként letérnünk. Hogy Kő Pál szavait idézzem:...

**„volt ereje és mersze a hagyományt folytatni,
a tradíciót, ami megtart egy szakmát,
de képes megtartani magát a nemzetet is”.**

Sonkoly Ágnes

Itt csónakba szálltunk, s szembe találtam magam egy igazi csöndes, madárlakta helyvel. Nagyokat lépdeltünk a süppedő-száz növénytelevényben. Till Aranka elárulta nekünk, hogy a tudós Sterbetz egy maga ácsolta-festette táblát vert be itt a talajba: „Természetvédelmi terület! Vigyázz, csöndben mozogj!”

Őnélküle vajon mi lett volna azóta a sok kis madárral, amelyek csakis itt, a Tiszának ebben az árterületi zónájában szaporodhattak s élhettek?

Csőndes alkonyokon szedelődzködött a nép, s indultak haza. Az út puha, meleg porában nagyokat puffogott mezítlábunk. A fecskék csattogtak körülöttünk: a fehér-fekete cikázásokra emlékszem, ahogyan a kociút szélességét betöltve trappoltunk hazafelé, s a nyílsebesen közöttünk – fejünk fölött elhúzó fecskék finom kis hangja töltötte be a levegőt.

Hol vagytok ti alkonyati fecskerajok?

Játékos cikkánásaitokkal örömmel kapdostatok a szűnyogokra.

Hova lettetek Vásárhely tanyáinak, istállóinak gerenda-szögleteiből, eresz-aljaiból? Ti szorgos kis pocsárból építkező, körülöttünk élő madárlakók: kire hagytátok pompás fészkeiteket? A meleg földetől hazatérő emberek most nem hallják nyugalmat fújó pittyegéseiteket elalvás előtt.

Hiányoztok. Hiányoztok Ti is.

Dratsay Zsigmondné